

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเชิงปริมาณ โดยการรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบกว๊านพะเยาในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางการศึกษารวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การวิจัยในภาคสนามตามแบบสอบถามที่กำหนดซึ่งครอบคลุมถึง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา หมู่ที่ 2 3 11 14 15 จำนวน 75 ครัวเรือน ประกอบด้วย ชาย 2,145 คน หญิง 2,184 รวม 4,339 คน รวมครัวเรือนทั้งหมด 1,031 ครัวเรือน เนื่องจากในสภาพชนบทท้องถิ่นทั่ว ๆ ไปสมาชิกในแต่ละครัวเรือนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านหรือชุมชนไม่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีฐานะเศรษฐกิจดีที่สุด 2) กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะเศรษฐกิจปานกลาง และ 3) กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะเศรษฐกิจยากจน กลุ่มละ 5 ครัวเรือนศึกษา 5 หมู่บ้าน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 75 ครัวเรือน เหตุที่ใช้การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีนี้เนื่องจากในแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนประชากรมาก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนไม่แตกต่างกันมากนัก

พื้นที่ศึกษาวิจัย

เขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา หมู่ที่ 2 3 11 14 15 (ชุมชนที่ติดกับกว๊านพะเยา) สภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านต๋อม

ตำบลบ้านด้อมตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด ระยะทางห่างจากศูนย์กลางจังหวัดตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 และหมายเลข 1193 เป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตรมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 56,948 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 35,592.5 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านร่องห้า หมู่ที่ 2 บ้านสันตันฝั่ง หมู่ที่ 3 บ้านสันหนองเหนียว หมู่ที่ 4 บ้านด้อมกลางหมู่ที่ 5 บ้านด้อมดง หมู่ที่ 6 บ้านด้อมดง หมู่ที่ 7 บ้านด้อมดง หมู่ที่ 8 บ้านห้วยทรายคำ หมู่ที่ 9 บ้านร่องไผ่เหนือ หมู่ที่ 10 บ้านร่องไผ่ใต้ หมู่ที่ 11 บ้านแท่นดอกไม้ หมู่ที่ 12 บ้านสันป่าจิว หมู่ที่ 13 บ้านร่องห้าป่าสัก หมู่ที่ 14 บ้านร่องห้า และหมู่ที่ 15 บ้านร่องห้าอาณาเขตติดต่อ มีดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านด้า
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลสันป่าม่วง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลท่าวังทอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลบ้านด้อมเป็นพื้นที่ล้อมรอบด้วยภูเขาถึงสองด้าน โดยเฉพาะในด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ ทิศเหนือเป็นที่ราบสูงสลับกับภูเขา ส่วนด้านทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ราบ ความลาดชันของพื้นที่จะลาดจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก แหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่ อ่างเก็บน้ำแม่ด้อม ลำน้ำแม่ด้อม ซึ่งเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรการอุปโภค บริโภคที่สำคัญของตำบลบ้านด้อม

ปัจจุบันตำบลบ้านด้อมมีประชากรรวม 16,172 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ผลผลิตที่สำคัญได้แก่ ข้าว ข้าวโพด กระเทียมและการทำประมง นอกจากนี้ประชาชนได้ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ อาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ

ทางด้านสังคม ประชากรส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ ประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มก้อน และมักตั้งถิ่นฐานกระจายเป็นกลุ่มตามเส้นทางคมนาคม กลุ่มชุมชนที่ใหญ่ที่สุดของตำบล ได้แก่ หมู่ที่ 11 บ้านแท่นดอกไม้มีประชากรประมาณ 1,500 คน กลุ่มชุมชนเล็กที่สุด ได้แก่ หมู่ที่ 12 บ้านสันป่าจิว มีประชากรประมาณ 407 คน มีการบริการสาธารณะที่สำคัญ เช่น วัด 7 แห่ง คริสต์จักร 1 แห่ง โรงเรียน

ประถมศึกษา 4 แห่ง โรงเรียนอาชีวศึกษา 2 แห่ง โรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง สถานีอนามัย 1 แห่ง เป็นต้น

บทบาทและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้อม กรณีการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้อมมีพื้นที่ต่อเนื่องกับเขตเทศบาลเมืองพะเยาทั้งมีการเข้าถึงสะดวกสาธารณูปโภคครบครัน ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้อม มีบทบาทเด่นในการเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของชุมชนเมืองเทศบาลเมืองพะเยาด้านทิศเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรองรับด้านที่พักอาศัยและสถาบันราชการต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าในพื้นที่บริเวณต่อเนื่องกับเทศบาลเริ่มมีประชากรตั้งถิ่นฐาน อาศัยอยู่หนาแน่นเพิ่มมากขึ้น และการใช้ที่ดินเนื่องจาก ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้อมค่อนข้างกระจายมีบริเวณที่พักอาศัยกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ติดเขตเทศบาลเมืองพะเยาและตามแนวถนนสายหลัก นอกจากนั้นในบริเวณชุมชนยังขาดการเกาะกลุ่มของชุมชนเท่าที่ควรทำให้เกิดปัญหา สำหรับที่สาธารณะประโยชน์บางแห่งยังมิได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร

สมมติฐานของการศึกษา

1. ชุมชนรับรู้สภาพการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา
3. กระบวนการที่เป็นปัจจัยในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยาของชุมชน ในการรับรู้ ปัญหา อุปสรรค การรับรู้ข่าวสารเข้าใจถึงวิธีการป้องกันที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่ถูกบุกรุก

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุกมากที่สุดและเป็นชุมชนที่ต้องพึ่งพากว๊านพะเยาในการเกษตรและการประมง

2. ขอบเขตเนื้อหา

2.1. ศึกษาสภาพการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา

2.2. การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยาในการรับรู้ปัญหา ติดตามข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเข้าใจถึงวิธีการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา

2.3. ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา เพื่อร่วมวางแผนตัดสินใจ และการเฝ้าระวัง

กรอบแนวคิดของการศึกษา

ในการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบกว๊านพะเยาในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ ในครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

- กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา
- มีความรู้ความเข้าใจในปัญหา อุปสรรคในการรับรู้ข่าวสาร ที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต

ตัวแปรตาม

- ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบกว๊านพะเยา ในการป้องกันการบุกรุก วางแผนตัดสินใจ และการเฝ้าระวัง

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

- ใช้แบบสอบถาม
- เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง
- การสัมภาษณ์
- การสังเกตพฤติกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่กว๊านพะเยา โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อปี การเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภูมิสำเนา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่กว๊านพะเยาและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนดังนี้

2.1 ระดับปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่กว๊านพะเยาและความต้องการอยากเข้าไปมีส่วนร่วม จำนวน 10 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบเป็นระดับ คือ

- 5 หมายถึง ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2.2 - 2.5 สาเหตุที่ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่กว๊านพะเยา จำนวน 14 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ คือ โดยการทำเครื่องหมาย / ลงในช่องข้อคำถามที่เป็นสาเหตุตรงตามความเห็นของท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

2.6 - 2.7 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชน จำนวน 5 ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่องข้อคำถามตามความคิดเห็นของท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา

3.1 - 3.5 มีจำนวนคำถาม 14 ข้อ ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบโดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่องข้อคำถามที่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยามีจำนวน 7 ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบการเขียนบรรยาย 7 ข้อ ลักษณะของคำตอบเป็นการเขียนแบบบรรยาย

เกณฑ์การให้คะแนนของเครื่องมือ

แบบสอบถามส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยาและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชุมชน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา

เป็นปัญหามากที่สุด	ให้คะแนนระดับ	5
เป็นปัญหามาก	ให้คะแนนระดับ	4
เป็นปัญหาปานกลาง	ให้คะแนนระดับ	3
เป็นปัญหาน้อย	ให้คะแนนระดับ	2
เป็นปัญหาน้อยที่สุด	ให้คะแนนระดับ	1

2.2 - 2.5 ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยาในแต่ละข้อ มีข้อคำถามให้เลือกตอบโดยแต่ละข้อให้ตอบได้ 1 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน ไม่ตอบคำถามให้คะแนน 0 คะแนน

2.6 - 2.7 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนสถานการณ์การบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา ในแต่ละข้อคำถามให้เลือกตอบโดยแต่ละข้อได้ 1 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน ถ้าไม่ตอบคำถามได้คะแนน 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา

ในแต่ละข้อคำถามให้เลือกตอบโดยแต่ละข้อให้ตอบได้ 1 ข้อ ข้อละ 1 คะแนนถ้าไม่ตอบคำถาม ให้คะแนน 0 คะแนน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้ศึกษาได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยโดยดำเนินการต่าง ๆ ตามขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาและตั้งตัวชี้วัด โดยศึกษาค้นคว้าจากตำรา วรรณกรรม เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. นำเสนอเนื้อหาและตัวชี้วัดที่ได้ประยุกต์เป็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และนำไปทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

2.1 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขรูปแบบของเครื่องมือให้เป็นระเบียบและถูกต้อง สื่อความหมายในแต่ละข้อคำถามได้ตรงกันระหว่างผู้เก็บข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล โดยปรับปรุงแก้ไขจนกว่าเครื่องมือจะมีความเที่ยงตรงและครอบคลุมเนื้อหาที่กำหนด

2.2 นำไปทดลองใช้กับประชากรกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในพื้นที่ บ้านสันสลี ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จำนวน 5 ครัวเรือน (เป็นชุมชนที่อยู่ติดกับหนองเล็งทราย) และสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละท่านว่ามีความเข้าใจในข้อคำถามหรือไม่อย่างไรแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขภาษาให้เข้าใจง่ายขึ้นเพื่อให้สื่อความหมายกับกลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจและชัดเจนตรงกัน

2.3 คำนวณค่าความเที่ยงของแบบสอบถามส่วนที่ 2 กับส่วนที่ 3 โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ไทด์คำนวณคะแนน ณ ตำแหน่งที่กำหนด เพื่อคำนวณหาความสัมพัทธ์ทางสถิติ

3. เดินทางเข้าพื้นที่ติดต่อประสานงาน กับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้อม อำเภอมือง จังหวัดพะเยา แนะนำตัว แจ่งวัตถุประสงค์ประสงค์ เพื่อขอความร่วมมือ และขอคำแนะนำ เข้าพบกับผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2, 3, 11, 14 และ 15 ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ติดกับกว๊านพะเยา เพื่อนัดหมายวันเวลาตลอดจนแนะนำชี้แจงวิธีการออกแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ศึกษาทำวิจัยเดินทางเข้าไปแนะนำตัว แจ่งวัตถุประสงค์กับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2, 3, 11, 14 และ 15 ขอความร่วมมือพร้อมแจกแบบสอบถามให้กับผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มตัวแทนที่สามารถให้ข้อมูลได้ พร้อมกับได้อธิบายวิธีการกรอกแบบสอบถามเป็นตัวอย่าง 1 ชุด แล้วขอความกรุณาผู้นำในหมู่บ้าน ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแบ่งกลุ่มในแต่ละหมู่บ้านออกเป็น 3 กลุ่ม (กลุ่มครอบครัวที่มีฐานร่ำรวย กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง และกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะยากจน)
2. ภายหลังจากได้เข้าไปพบผู้นำในหมู่บ้านเสร็จแล้ว ผู้ศึกษาและเพื่อนร่วมงาน ได้เดินทางเข้าพื้นที่เป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
3. กรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ผู้ศึกษาและเพื่อนร่วมงานช่วยอ่านและเขียนให้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา นำมาเทียบค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์คำนวณคะแนน ณ ตำแหน่งที่กำหนด โดยคำนวณตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ ดังนี้

จากข้อคำถาม 10 คำถามกับกลุ่มประชากรตัวอย่าง 75 ครัวเรือน ที่ตอบแบบสอบถามในตารางที่ 4 และที่ 4.1 – 4.4 นำมาคำนวณคะแนน ณ ตำแหน่งตามความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยา คือระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ที่กว๊านพะเยาของกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 18.67
ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมาก	มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 14.67
ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมปานกลาง	มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 12.00
ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมน้อย	มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 04.00 – 08.00
ระดับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 02.67